

AANBOD AUTEURSLEZINGEN 2025

Er zijn drie reeksen met verschillende onderwerpen. Elke reeks vormt een geheel, maar een aparte lezing uit een van de drie reeksen is altijd mogelijk. Er kan dus gekozen worden uit twaalf lezingen.

Eerste reeks: Helden of schurken? Middeleeuwse verhalen in nieuw perspectief.

Iedereen kent de middeleeuwse literaire superhelden Karel de Grote, Koning Arthur, Reinaert de Vos en Tijl Uilenspiegel. Maar wie zijn ze eigenlijk? We gaan terug naar de bronnen en nemen de middeleeuwse verhalen onder de loep. Waar komen die helden vandaan? Hebben ze wel echt bestaan? Welke boodschappen schuilen er achter de verhalen? Hoe komt het dat ze vandaag nog zo populair zijn? Tijdens deze lezingen maken we niet alleen een virtuele reis in de tijd, maar ook in de ruimte: welke plaatsen worden in deze verhalen genoemd en welk spoor hebben onze helden daar achtergelaten? We volgen Karel de Grote in Spanje, Koning Arthur in Engeland, Reinaert in het Waasland en Tijl Uilenspiegel in Duitsland en in Damme.

1. Visies op de middeleeuwen. Karel de Grote op de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela.

Het *Chanson de Roland*, vertaald in het Middelnederlands als het *Roelantslied*, is gebaseerd op historische feiten uit 775, die plaatsvonden tijdens de inval van Karel de Grote in Spanje en zijn strijd tegen de islamitische wereld. Maar waarom precies worden deze feiten honderden jaren later opnieuw gebruikt als propagandamateriaal om de kruistochtgedachte te verspreiden?

2. Arthur, 'koning voor eens en voor altijd'. Historische figuur of verzonnen held?

Iedereen kent de legendarische middeleeuwse koning Arthur en zijn ridders van de Ronde Tafel. Maar wie was Arthur nu eigenlijk? Heeft hij wel echt bestaan of was hij alleen maar een 'superheld op perkament'? We besteden ook aandacht aan de moderne bewerkingen van de Arthurverhalen, aan de verfilmingen ervan en aan andere publicaties waarin de 'once and future king' de verbeelding blijft inspireren.

3. Reinaert de Vos, 'de felle met de rode baard': schurk of schelm?

We beschouwen Reinaert als een levenslustige schavuit, een sympathieke deugniet, een soort Uilenspiegel onder de dieren. Maar klopt dat positieve vossenbeeld wel? Zijn we met deze voorstelling niet het slachtoffer van een culturele kloof tussen de middeleeuwen en onze eigen tijd? We gaan terug naar de bron en nemen het Middelnederlandse dierenepos onder de loep. Welke boodschap schuilt er achter het verhaal? Hoe komt het dat Reinaert nog altijd zo populair is? Is het verhaal ook nog actueel?

4. Tijl Uilenspiegel: symbool van de Vlaamse volksziel of ‘de wereld op zijn kop’?

We kennen allemaal Tijl Uilenspiegel en we vinden hem sympathiek. Maar is hij wel de vrolijke schelm en de vrijheidsheld, waaraan we ons mogen spiegelen?

Tweede reeks: Gewijde maagden of gewaagde meiden? Vrouwen in de middeleeuwse cultuur en literatuur.

In deze lezingen focussen we op enkele vrouwelijke literaire personages uit de middeleeuwen, zoals Beatrijs en Mariken. Ook bij deze figuren is het niet altijd duidelijk, of ze nu helden of schurken zijn, ‘gewijde maagden’ of ‘gewaagde meiden’. We gaan terug naar de bronnen en nemen de middeleeuwse verhalen en gedichten onder de loep.

1. Vrouwen in de middeleeuwen: tussen verering en verachting.

De positie van de vrouw in de middeleeuwen kunnen we het best omschrijven als ‘tussen verering en verachting’. Vrouwen waren ofwel ‘gewaagde meiden’, dochters van Eva, en dus het voorwerp van onderdrukking en verachting, ofwel ‘gewijde maagden’, dochters van Maria, en dus het voorwerp van respect en verering.

2. Hoofse liefde bij de Troubadours en in het Gruuthusehandschrift uit Brugge.

In de hoofse minneliederen van de troubadours en de trouvères treedt de vrouw op de voorgrond. De liefde tot haar is onderdanigheid, liefdesdienst van de man aan de vrouw, waarbij de vrouw wordt bezongen en verheerlijkt. De vrouw wordt echter geïdealiseerd en daarom is ze onbereikbaar. Vaak wordt er beweerd dat deze liefde louter geestelijk of platonisch was. Niets in minder waar. Wat de dichters verlangden was duidelijk ook lichamelijk. De teksten en de afbeeldingen spreken in dat verband duidelijke taal.

3. Beatrijs: devote kloosterlinge of rebelse feministe?

In de Beatrijslegende wordt verteld hoe Maria de reputatie en de ziel redt van een non die een ernstige misstap begaat. Die redding gebeurt op wonderbaarlijke wijze en daarom wordt *Beatrijs* een Mariamirakel of een Marialegende genoemd.

4. Mariken van Niemeghen: heks of heilige?

Mariken van Nieumeghen (Nijmegen) is een mirakelspel uit het begin van de 16de eeuw. Mariken wordt verleid door de duivel, die zich als mens vermomd heeft en zichzelf Moenen noemt. Ze woont méér dan zeven jaar lang samen met Moenen in Antwerpen, waar ze samen een wild en zondig leven leiden. Na zeven jaar komt ze tot inkeer en kan ze zich losmaken van de duivel.

Uiteindelijk wordt ze door de paus vergeven voor haar zonden. In onze lezing focussen we op de vraag: was Mariken een heks of een heilige? Heksen waren vrouwen die een contract met de duivel hadden afgesloten. Dat heeft Mariken ook gedaan, maar toch kunnen we haar geen typische heks noemen. Om dat duidelijk te maken gaan we dieper in op de massale heksenvervolgingen van de 16de eeuw. We gebruiken daarbij niet alleen andere teksten uit die tijd, maar ook tekeningen en schilderijen, waarop zogenaamde heksen worden afgebeeld.

Derde reeks: Onsterfelijke jeugdschrijvers

Sommige auteurs van kinderboeken lijkt een eeuwig leven beschoren. Hun boeken worden telkens weer herdrukt, vertaald en/of verfilmd. We focussen op vier onsterfelijke Britse schrijvers, op hun werk en op de verfilmingen van dat werk.

1. De avonturen van Alice in Wonderland wordt wel eens 'het kinderboek der kinderboeken' genoemd. Dat boek inspireerde velen, onder meer The Beatles, en het wordt ook door volwassenen nog altijd gelezen en bestudeerd. Maar wie was de auteur Lewis Carroll eigenlijk, die extravagante professor in de wiskunde uit Oxford, die geregeld kleine meisjes mee uit wandelen nam en hen verhalen vertelde? En hoe komt het dat dit kinderboek de status van cultboek heeft verworven?

2. Het verhaal van Beatrix Potter: Sinds de publicatie van *Het verhaal van Pieter Konijn* in 1902 is het werk van Beatrix Potter ook in Nederlandse vertaling doorlopend verkrijgbaar geweest. Wie was deze schrijfster en milieuactiviste eigenlijk en hoe zou je de populariteit van haar dierenverhalen

kunnen verklaren? En geeft *Miss Potter*, de populaire Britse film uit 2006, wel een goed beeld van haar leven en haar werk?

3. De fantastische meneer Dahl: Roald Dahl (1916-1990) is misschien de beste kinderboekenschrijver die we ooit gekend hebben. In ieder geval zijn alle titels die hij schreef nog steeds in Vlaanderen en Nederland courant verkrijgbaar. Verschillende van zijn boeken resulteerden ook in schitterende films. Wie was Roald Dahl eigenlijk en waarin schuilt de genialiteit van zijn schrijverschap?

4. Het succesverhaal van Harry Potter: Toen J.K. Rowling in 1990 tijdens een vier uur vertraagde treinreis van Manchester naar Londen het verhaal over een jonge tovenaars verzon, wist ze niet dat haar romans de snelst verkopende boeken in de geschiedenis zouden worden en dat er wereldwijd meer dan 500 miljoen exemplaren verkocht zouden worden. Hoe verklaar je het gigantische succes van deze boeken én van de verfilmingen ervan?

Praktische informatie

Een beamer voor de PowerPointpresentatie is onmisbaar. Verbinding met internet (wifi) is eveneens wenselijk. Een laptop zou al aanwezig moeten zijn, omdat die verbonden moet kunnen worden met een beamer en voor sommige lezingen ook met een geluidsinstallatie om enkele filmfragmenten te kunnen bekijken met geluid.

Meer info bij: Jan Uyttendaele, Kastanjelaan 27/1, 9250 Waasmunster. Tel. 0494/24 08 24.

Jan Uyttendaele (° Grembergen, 11-11-1949). Licentiaat in de Germaanse Filologie. Was leraar aan het H. Maagdcollège van Dendermonde, hoofdlector aan de lerarenopleiding van de Thomas More Hogeschool in Turnhout en praktijklector aan de lerarenopleiding van de Faculteit Letteren van de KU Leuven. Publiceerde vooral over de didactiek van het Nederlands. Werkte mee aan de Davidsfondspublicatie *Floris ende Blancefloer* (2015). Gaf in het verleden lezingen voor de Universiteit Derde Leeftijd, het Davidsfonds, de Orde van den Prince, de Marnixring en veel andere verenigingen.

Prijs per lezing: 300 euro plus reiskosten.

Prijs per reeks van vier lezingen: 1000 euro plus reiskosten.

jan.uyttendaele@gmail.com